

Anssi Lehtonen

”RÄÄKKÄYSJUTTU” VAI ”KANSAN TUOMIO”

Suomettarelainen ja perustuslaillinen retoriikka suurlakon
aikaisesta Turun hovioikeuden jäsenten pahoinpitelystä (1905–
1907)

Kandidaatintutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

kevät 2020

Du har dömt en finsk man till döden och detta är nu folkets dom.

Väkijoukon edustaja asessori Rosbergille, lokakuu 1905.

Joka itse tuomitsee lain mukaan, häntä myöskin laki suojelee, mutta joka ”lyö” lakia, häntäkin voidaan taas vuorostaan ”lyödä”.

Nimimerkki Hippa Tuiretuinen Turun Sanomissa, kesäkuu 1906.

Tällä nuorsuomalaisten myötävaikuttamalla poikkeuslailla ovat Suomen ruotsalaiset alkaneet mitä julkeimman rotutaistelun tässä maassa, johon heidän vähemmistönä ei olisi pitänyt ryhtyä.

Suomettarelaisten kansalaisjuhlaan Karstulasta lähetetty adressi, maaliskuu 1907.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Tapahtumien tausta	6
3. Rääkkäys	9
4. Suomettarelaiten reaktiot	11
Suomalainen puolue suurlakon jälkeen.....	11
Retoriikka ”hienostoa” ja ”viikinkejä” vastaan.....	12
Suomettarelaiset vaativat oikeutta	14
5. Perustuslaillisten reaktiot- Kansan tuomio	17
6. Päätäntö	21
Lähdeaineisto	23

1. Johdanto

Suurlakon yhteydessä lokakuun 31. päivänä vuonna 1905 Turun kaupungissa tapahtui paljon jälkipuintia aiheuttanut ja aikalaisten mieliä suuresti kuohuttanut rikostapaus. Väkijoukko tunkeutui kaupungin hovioikeuden jäsenten Gustaf Evert Falckin ja Aksel Werner Rosbergin¹ asuntoihin, raahasi heidät kadulle ja rajusti pahoinpiteli heidät. Tämä räökkäysjutuksi² ristitty tapaus ja sen jälkiselvittelyt saivat runsaasti huomiota lehdistössä ja otettiinpa asiaan kantaa eduskunnassakin asti. Tapauksen ympärillä käyty julkinen keskustelu oli sävyltään hyvinkin kiivasta ja kuvasti aikakautensa jakolinjoja. Siinä nousivat esiin niin poliittinen jakolinja myöntövyösuunnan ja perustuslaillisten³ välillä kuin myös kielellinen jakolinja suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä. Näin ollen tarkastelemalla räökkäysjuttua voidaan yksittäisen rikostapauksen kautta tarkastella yleisempää yhteiskunnallista ja poliittista tilannetta Suomen suuriruhtinaskunnassa 1900-luvun alkupuolella.

Sinällään tutkimuksen kohteena olevasta ajanjaksosta, ensimmäisestä sortokaudesta ja suurlakosta on olemassa jo huomattava määrä kirjallisuutta. Sen sijaan räökkäysjuttu vaikuttaa melko lailla unohdetulta tapaukselta, johon varsinkaan uudempi tutkimuskirjallisuus ei näytä ainakaan erityisen laajasti kiinnittäneen huomiota. Tuoreemmasta tutkimuskirjallisuudesta tapauksen mainitsevat ainakin Vesa Vares suurlakon häviäjiä käsitelleessä artikkelissaan ja Timo Soikkanen Turun poliisilaitoksen historiikissa.⁴ Kumpikaan tutkimus ei käsittele tapausta erityisen seikkaperäisesti. Täten voidaan tämänkaltaisen tapaustutkimuksen⁵ kautta tuoda uusia näkökulmia aikakauden poliittisiin jännitteisiin. Millä tavalla tapausta käsitelleet lehdet tapausta käsitelivät, minkä vuoksi ne ottivat tapauksen ylipäättään esille ja miten ylipäättään tapauksen synnyttämät reaktiot peilautuvat aikakauden aatteellista, poliittista ja yhteiskunnallista ilmapiiriä vasten? Nämä kysymykset ovat tämän tutkimuksen keskiössä.

Räökkäysjutun kuvastamien poliittisten jännitteiden tutkimiseen antaa runsaasti lähdeaineistoa aikakauden poliittinen sanomalehdistö, joka digitoinnin myötä on helposti tutkijan hyödynnettävissä. Tutkimusta varten olen pyrkinyt valikoimaan joukon sanomalehtiä, jotka käsitelivät tapausta omista poliittisista

¹ Vuoden 1906 nimien suomalaistamisen yhteydessä Falck muutti sukunimensä Havuksi ja Rosberg Ruusuvaaraksi. Molempia nimiä käytetään ajankohdasta ja lähteestä riippuen. Ks. UA 12.5.1906, ”Nimenmuutoksia”, 3–8.

² Tätä nimenomaista ilmaisua käytti eduskuntakeskustelussa sosialidemokraattien kansanedustaja Sulo Wuolijoki 1. marraskuuta 1907 Laukon häätöjä koskeneen välikysymyskeskustelun yhteydessä: ”Kun Turussa kuulusteltiin todistajia niin kutsutussa Havu-Ruusuvaaran räökkäysjutussa”... (PTK IV/1907, 3138). Ilmaisua ”räökkäys” käyttivät varsinkin suomalaisen puolueen näkökantaa edustaneet sanomalehdet (mutta väliin myös nuorsuomalaisista kantaa edustanut *Turun Sanomat*), joista Wuolijoki on mahdollisesti sen poiminut.

³ Aikakauden poliittisista jakolinjoista: myöntövyösuuntaa edustaneesta suomalaisesta puolueesta ks. esim. Salokorpi 1988. Perustuslaillisista: nuorsuomalaisista Vares 2000 ja ruotsalaisesta puolueesta ja ruotsinmielisyydestä ks. Engman 2018.

⁴ Vares 2008, 360; Soikkanen 2016, 214.

⁵ Esimerkkinä vastaavanlaisesta yksittäistä rikostapausta käsittelevästä tapaustutkimuksesta mainittakoon Marina Vituhnovskaja-Kauppalan teos *Terijoen laukausten pitkä kaiku – Mihail Herzensteinin murha toisen sortokauden taustalla* Ymmärrän tapaustutkimuksen samaan tapaan, kuin Vituhnovskaja-Kauppalan, jonka mukaan ”[t]apaustutkimuksessa kertomuksen keskelle sijoitetaan eräänlainen tapaus tai tapauksia, historiallisia tapahtumia tai seikkoja, joiden seikkaperäinen analyysi antaa mahdollisuuden paremmin ymmärtää suuria historiallisia prosesseja”. Vituhnovskaja-Kauppalan 2016, 315.

lähtökohdistaan. Koska räökkäysjuttu sattui Turussa, käsittelivät turkulaiset lehdet tapausta luonnollisesti seikkaperäisimmin. Tutkimusprosessin kestäessä keskiöön valikoitui kaksi turkulaista sanomalehteä, *Uusi Aura* ja *Turun Sanomat*. Valitut lehdet edustivat eri poliittisia suuntauksia, *Uusi Aura* suomalaisen puolueen ja myöntövyvyssuunnan linjaa ja *Turun Sanomat* nuorsuomalaisuutta ja perustuslaillista näkökantaa.⁶ Tutkimustyön aikana on tehty lähdepoimintoja myös muista lehdistä, ja kaikkea tällaista materiaalia ei ole ollut tarkoituksenmukaista jättää pois. Ne toisaalta osoittavat, että tarkastelun kohteena olevien turkulaislehtien argumentaatiolle löytyi tukea myös muista lehdistä, ja toisaalta *Uudessa Aurassa* ja *Turun Sanomissa* myös julkaistiin artikkeleita muista lehdistä sellaisinaan.

Tässä tutkimuksessa keskiöön nousee vastakkainasettelu suomalaisen puolueen⁷ ja perustuslaillisten välillä. Näiden kahden osapuolen näkemyserot räökkäysjuttua koskeneessa julkisessa keskustelussa olivat jyrkkiä, mutta toisaalta kumpikin osapuoli vetosi argumentoinnissaan samoihin asioihin. Sekä suomettarelaiset että perustuslailliset vakuuttivat olevansa lain puolella ja taistelevansa laittomuutta vastaan. Suomettarelaisille räikeää laittomuutta edustivat räökkäysjutun kaltaiset väkivaltaisuuudet, jotka heidän näkökulmastaan osoittivat, kuinka onttoa perustuslaillisten laillisuusretoriikka oli. Perustuslailliset korostivat puolestaan sitä, että pahoinpidellyt virkamiehet itse olivat syyllistyneet laittomuuksiin. Maltillisimmillaan ne korostivat, että vaikka tapauksessa mentiin ”ylettömyyksiin” (*Excesser*)⁸, niin uhrien oma toiminta oli pahempi rikos. Jyrkempi näkökulma oli, että uhrin olivat ansainneet kohtelunsa ja Falckin sekä Rosbergin pahoinpitely oli oikeutettu ”kansan tuomio”.

Kumpaakin osapuolta yhdisti tapauksen yhteydessä käytetyn retoriikan osalta myös se, että ne pyrkivät todistelemaan vastapuolen toimivan Suomen ja suomalaisten edun vastaisesti. Perustuslaillisille suomettarelaiset, erityisesti heidän joukkoonsa luetut Falckin ja Rosbergin kaltaiset myöntövyvyssyynästä edustaneet virkamiehet toimivat epäisänmaallisesti vieraiden venäläisten vallanpitäjien laskuun. Jyrkimmillään tämä oikeutti väkivallan sellaisia henkilöitä kohtaan, joita nimitettiin ”käytyreiksi”, ”pettureiksi” tai suorastaan ”ryssäläisyyden edistäjiksi”. Suomettarelaisen näkökulmasta puolestaan annettiin ymmärtää perustuslaillisten laillisuuspuheiden olevan pelkkä savuverho ja heidän harjoittamansa väkivallan todellisena päämääränä oli ”epäkansallisten” ruotsinkielisten valta-aseman, ”viikinkivallan”⁹

⁶ *Uudesta Aurasta* ks. Leino-Kaukiainen 1988, 485–487 ja eri kohdin; *Turun Sanomista* ks. sama teos, 480.

⁷ Suomalaisesta puolueesta käytetään myös nimityksiä vanhasuomalaiset ja suomettarelaiset. Tässä tutkimuksessa käytetään nimityksiä suomalainen puolue ja suomettarelaiset, koska edellinen nimi oli puolueen virallinen nimitys ja jälkimmäinen nimitys nousee lähdeaineistossa selkeästi esille, joskin sitä käyttivät varsinkin puolueen vastustajat kielteisessä sävyssä. Toisaalta nimitys suomettarelainen on siinä mielessä osuva, että sitä käytettiin paitsi puolueen jäsenistä, myös puoluetta lähellä olevista piireistä, jotka eivät kuuluneet itse puolueeseen, mutta olivat sille aatteellisesti myötämielisiä.

⁸ ”Excesser”-nimitys: ks. ÅT 8.11. 1905, ”Generalsträjken i Åbo”, 2–4. Sama juttu julkaistu myös saman päivän *Västra Finland*’issa.

⁹ Viikinkivalta-nimityksestä esim. TS 5.12.1905, ”Patriarkallinen kokous”, 2; Soikkanen 2016, 221.

säilyttäminen. Tällaisessa retoriikassa perustuslaillisessa rintamassa mukana olleet nuorsuomalaiset eivät olleet muuta kuin ”puolsuomalaisia” eli ruotsinkielisten ”suomeksi heiluva häntä”.¹⁰

Rakenteeltaan tämä tutkimus jakautuu siten, että perustuslaillisten ja suomettarelaisien näkökulmia tapaukseen pyritään avaamaan suhteellisen tasapuolisesti. Tapahtumien taustan ja itse räähkäysjutun suhteellisen tiiviin läpikäynnin jälkeen omistetaan käsittelykappaleet niin suomettarelaiselle kuin perustuslailliselle lehdistöretoriikalle. Lehdistökeskustelua käsittelevissä kappaleissa pyritään selostamaan miten osapuolet pyrkivät selittämään tapahtumia omille joukoilleen.

Tämä tutkimus keskittyy tutkimaan tapahtumien kulun sijaan tapahtumien ympärillä käytyä julkista keskustelua, siinä käytettyä kieltä ja retorisia keinoja. Tutkimuskysymyksinä ovat ensinnäkin se, että *kuinka suomalaisen puolueen taholla käytettiin tapausta hyväksi retorisesti*¹¹ ja toiseksi se, että *miten perustuslailliset pyrkivät omassa retoriikassaan oikeuttamaan Falckiin ja Rosbergiin kohdistetun väkivallan*. Edellisessä kysymyksessä mielenkiinnon kohteeksi nousee se, kuinka suomettarelaiset pyrkivät nostattamaan kielikysymyksen tapauksen keskiöön. Jälkimmäisessä kysymyksessä itseäni kiinnostaa varsinkin se, miten perustuslailliset pyrkivät perustelemaan käytetyn väkivallan lain puolustamisella ja kansan tahdolla.

Tutkimuksessa läpikäyty lehdistöaineisto käsittää ajallisesti ajanjakson lokakuun lopusta 1905 vuoden 1907 loppuun. Tällä ajanjaksolla räähkäysjuttu oli julkisuudessa kaikkein eniten ja mitä ilmeisimmin julkinen keskustelu laantui sen jälkeen. Joitain pieniä lähdepoimintoja on tehty ajanjakson ulkopuolelta, mutta valittu ajanjakso on ollut tutkimustyön painopisteenä. Tutkimusote on kvalitatiivinen eli lähdeaineistosta on pyritty valikoimaan ne lähteet, jotka ovat hyviä esimerkkejä käydyn julkisen keskustelun luonteesta kuitenkin pyrkien varmistamaan, että valitut esimerkit edustavat retoriikan yleisempää linjaa ja ovat siten edustavia näytteitä lähdeaineistosta.

2. Tapahtumien tausta

”Räähkäysjutun” taustat ovat ymmärrettävissä vain ensimmäisen sortokauden ja suurlakon kontekstia vasten. Näistä ensimmäisellä tarkoitetaan yleensä vuonna 1899 helmikuun manifestin myötä alkanutta Venäjän keskushallinnon entistä järjestelmällisempää politiikkaa Suomen itsehallinnon rajoittamiseksi. Tällöin pyrittiin aiempaa voimakkaammin saattamaan autonominen Suomen suuriruhtinaskunta yleisvaltakunnallisen lainsäädännön piiriin ja siten kytkemään Suomi entistä tiiviimmin emämaahan. Taustalla oli keisari Nikolai II:n hallinnon ja yleisemmin venäläisten konservatiivien ja nationalistien

¹⁰ Nimityksen puolsuomalainen mainitsee Vares 2000, 64, 127 ja ”heiluvasta hännästä” sama teos, 52.

¹¹ Retoriikalla tarkoitetaan tässä työssä oppia ”kielenkäytön keinoista, joilla pyritään vaikuttamaan yleisöön”. Ks. Tieteen termipankki: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:retoriikka>, vierailtu 8.5.2020. Työekonomisista syistä tässä työssä ei perehdytä retoriikkaan tarkemmin teoreettisesta näkökulmasta.

tyytymättömyys suuriruhtinaskunnan erityisasemaa kohtaan, jonka he esittivät syrjivän venäläisiä ja heikentävän keisarikunnan turvallisuutta. Tämän seurauksena Pietarin vallanpitäjien taholta aloitettiin toimenpiteet, joiden tarkoituksena oli heikentää Suomen erityisasemaa.¹²

Venäläisten toimenpiteet jakoivat suomalaiset eri leireihin. Venäläistämishoelmia vastustettiin yleisesti, mutta kiistaa oli toimintatavoista, millä niihin piti vastata. Suomalaisen puolueen linja oli myöntövyyspolitiikka, jolla pyrittiin hankkimaan lisää neuvottelu-aikaa ja vähitellen palauttamaan Suomen ja Venäjän suhteet entiselleen eli sellaisiksi, jollaisia ne olivat olleet ennen sortovuosien alkua.¹³ Suomettarelaiten myöntövyyslinjan vastakohtana oli perustuslaillisten eli erityisesti ruotsalaisen puolueen ja nuorsuomalaisten kannattama passiivinen vastarinta ja vielä jyrkemmässä muodossa aktivistipiirien harjoittama aseellinen toiminta, jossa turvauduttiin salamurhiin ja terrorismiin¹⁴. Venäjään kohdistuneen vastustuksen huipentuma oli vuoden 1905 suurlakko¹⁵, joka oli vahvasti yhteydessä siihen Venäjällä puhjenneseen vallankumoukselliseen liikehdintään, joka oli seurausta Japania vastaan käydyssä sodassa kärsityistä tappiosta ja ns. verisunnuntaista eli Pietarissa tapahtuneesta rauhanomaisten mielenosoittajien verilöylystä.

Nämä erilaiset tavat vastata Venäjän toimenpiteisiin synnyttivät syviä ristiriitoja suomalaisten keskuudessa. Perustuslaillisille suomalaisen puolueen myöntövyyspolitiikka näyttäytyi epäisänmaallisena ”Pietarin tien” kulkemisena. Kun myöntövyyspuuntausta edustaneita henkilöitä astui passiivisen vastarinnan vuoksi eronneiden tai erotettujen virkamiesten tilalle, syytettiin näitä uusia virkamiehiä perustuslaillisten taholta usein petturuudesta.

Eräs paikkakunta, jossa passiivinen vastarinta johti virkamiesten erottamiseen, oli Turku. Helmikuussa 1903 Nikolai II:n allekirjoittamalla määräyksellä erotettiin joukko Turun hovioikeuden jäseniä, jotka olivat kieltäytyneet hyväksymästä laittomana pitämänsä keisarin antamaa virkasyyteasetusta.¹⁶ Tilalle nimitettiin myöntövyyspuuntaa edustaneita miehiä¹⁷, joista monet olivat suomettarelaisia. Tähän joukkoon kuuluivat myös hovioikeudenneuvos G. E. Falck ja asessori A. W. Rosberg. Perustuslaillisten mielestä nimitykset olivat laittomia, ja heidän tyytymättömyyttään lisäsi varmasti, että erotetut virkamiehet olivat ruotsinmielisiä tai nuorsuomalaisia, jotka nyt siis korvautuivat suomettarelaisuuteen taipuvaisilla henkilöillä. Turun ruotsinkieliset ja -mieliset eivät myöskään olleet järin tyytyväisiä siihen seikkaan, että

¹² Venäjän politiikasta Suomea kohtaan ks. Polvinen 1984. Suomeen kohdistetut toimenpiteet olivat osa laajempaa keisarikunnan vähemmistökansallisuuksiin kohdistuvaa venäläistämispolitiikkaa, ks. *ibid.*, 30–35 ja eri kohdin.

¹³ Suomalaisen puolueen linjasta ks. Salokorpi 1988, 35, 49 ja eri kohdin.

¹⁴ Passiivisesta vastarinnasta ks. Minna Majjalan määritelmä: ”Passiivinen vastarinta tarkoitti kieltäytymistä myötävaikuttamasta ja osallistumasta hallinnon toimiin”. Majjala 2017, 38. Aktivisteista ks. Majjala 2017, 307–342. Terroristisesta toiminnasta ks. esim. Keskisarja 2010, 103–106 ja eri kohdin.

¹⁵ Suurlakosta yleisesti ks. Haapala et al: *Kansa kaikkivaltias. Suurlakko Suomessa 1905* (2008).

¹⁶ SWL 26.2.1903, ”Virallinen osasto”, 1; Kivikataja 1961, 124–126. Turussa erotetuista virkamiehistä jälkimaailmalle tunnetuin lienee myöhempi valtionhoitaja ja Suomen tasavallan presidentti, nuorsuomalainen P. E. Svinhufvud.

¹⁷ Lento 1979, 78.

erottamisten myötä kaupungin hovioikeus suomenkielistyi.¹⁸ Kiihkeässä yhteiskunnallisessa ilmapiirissä passiivisen ja aktiivisen vastarinnan kannattajien keskuudessa esiintyi myöntöväisyssuuntauksen edustajia, ”pettureita”, kohtaan vihaa, joka purkautui myös väkivaltana. Äärimmäisimmissä puheenvuoroissa vaadittiin ”kansan tuomiota”, jopa kuolemantuomiota, näille venäläisten ”kätyreille”.

Myöntöväisyssuuntauksen edustajia vastaan väkivaltaan yllyttäneitä kirjallisuutta edustivat esimerkiksi *Swarta Boken (Musta kirja)* ja *Katekes för Finlands medborgare (Suomen kansalaisatkismus)*.¹⁹ Kummankin teoksen tähtäimeensä ottama ”petturi” oli prokuraattori Eliel Johnsson (Soisalon-Soininen).²⁰ Helmikuussa 1905 Johnsson murhattiin. *Mustan kirjan* ja *Suomen kansalaisatkismuksen* kaltaisten vihakirjoitusten voi vähintäänkin arvella olleen synnyttämässä salamurhan mahdollistanutta ilmapiiriä.²¹ Ja ilmapiirin mahdollistaessa poliittiset salamurhatkin, niin ei ole yllättävää, että valmiutta löytyi myös räökkäysjutun kaltaisiin lievempiin väkivallantekoihin.

Johnssonin murhalla on ”räökkäysjutun” kontekstin kannalta merkitystä, koska sen käsittely Turun hovioikeudessa toimi yhtenä kipinä, joka sytytti vihaa ”laittomasti” hovioikeuteen nimitettyjä ja myöntöväisyssuuntausta edustaneita Falckia ja Rosbergia kohtaan. Kun hovioikeus äänesti Johnssonin murhaajan Lennart Hohenthalin tuomiosta, niin Falck ja Rosberg äänestivät kuolemantuomion puolesta.²² Äänestyksen lopputulos oli kuitenkin se, että kuolemantuomion sijaan Hohenthal sai elinkautisen vankeusrangaistuksen (tällä ei tosin ollut mitään merkitystä, sillä Hohenthal pakeni vankilasta ja vältti tuomionsa).

Perustuslaillisten ja aktiivisen vastarinnan kannattajien keskuudessa Hohenthalin tekoa ymmärrettiin ja jopa ihannoitiin.²³ Sen sijaan sankariksi korotetun salamurhaajan kuolemantuomiota vaatineet hovioikeuden jäsenet saivat osakseen näiden piirien vihat. Perustuslaillisten silmissä Rosbergin ja Falckin syntilistään lukeutuivat sitä paitsi ennestäänkin ”laiton” jäsenyys hovioikeudessa sekä heidän suomettarelaisuutensa, jota pidettiin sen myöntöväisyssuuntauksen vuoksi maanpetoksellisena. Varsinkin Turun ruotsinmielisille suomettarelaisuus oli vastenmielistä myös siksi, ettei se sortovuosienkaan aikana

¹⁸ Näin asian esittää ainakin Reino Lento, jonka mukaan ”Turun hovioikeus oli aikaisemmin ollut ruotsalaisuuden lujaa linnoitus [...] [v]uonna 1903 se oli muuttunut suomenkieliseksi, joten on ymmärrettävissä se katkeruus ja viha, jota ruotsinmielisten taholta tunnettiin sen uusia jäseniä kohtaan” (Lento 1979, 79). Lennon näkemykset ovat kauttaaltaan melko kielteisiä ruotsinmielisiä kohtaan ja myönteisiä suomettarelaisia kohtaan. Silti hänen tulkintansa pitää osaltaan paikkansa selittäessään ”räökkäysjuttuun” johtaneita mielialoja. Toisaalta Max Engman on esittänyt, että yleisesti ottaen 1800–1900-lukujen vaihteessa ruotsinkieliset hyväksyivät sen tosiasian, että suomenkieliset tulisivat olemaan hallitseva ryhmä. Toisaalta Engmankin toteaa, ettei ajatus erityisemmin vedonnut ruotsinkielisiin (Engman 2018, 201). Todennäköistä siis on, että kielikysymys oli ainakin jossain määrin vaikuttava tekijä Turun ruotsinmielisten piirien hovioikeuden jäseniä kohtaan tuntemassa vastenmielisyydessä.

¹⁹ *Mustasta kirjasta* Maijala 2018, 308, *Kansalaisatkismuksesta* mm. Lento 1979, 75–78 ja Salokorpi 1988, 64

²⁰ Lento 1979 76–77; Maijala 2018, 308.

²¹ Reino Lentoa mukaillen *Suomen kansalaisatkismuksen* kaltaisista teoksista voi todeta, että niiden ei välttämättä tarvinnut suoraan inspiroida Johnssonin murhan kaltaisia tapahtumia, mutta ne kuvasivat niiden piirien ajattelutapaa, joissa salamurhahankkeet syntyivät. Vrt. Lento 1979, 77–78.

²² TS 13.10.1905, ”Lennart Hohenthalin juttu Turun hovioikeudessa”, 4. Samassa lehdessä selostettiin laajalti Hohenthalin pakoa.

²³ Vares 2000, 65–67; Vares 2008, 358.

ollut kokonaan luopunut kielitaistelusta.²⁴ Falckin ja Rosbergin kannalta vaarallista oli, että he saivat toimintansa seurauksena Turussa katkeria vihamiehiä sellaisessa historiallisessa tilanteessa, jossa yhteiskuntajärjestys horjui ja kynnyks suoranaiseen väkivaltaan virkamiehiä kohtaan aleni.

Venäjän vallankumouksellinen liikehdintä vuonna 1905 antoi ympäri laajan keisarikunnan mahdollisuuden purkaa patoutumia ja kaunaa horjuvaa valtajärjestelmää kohtaan. Levottomuuksien levitessä Suomeen suurlakon muodossa ei ole yllättävää, että myös täällä syntyi väkivaltaisia purkauksia sortovuosien aikaista järjestelmää ja sen edustajiksi nähtyjä henkilöitä kohtaan. Voidaan todeta historiantutkija Vesa Varesen tavoin suurlakon olleen ”väkivallan osalta kuin voima, joka nosti kiehuvan padan kannen ja päästi räiskeet hallitsemattomasti vapaiksi”.²⁵ Falckin ja Rosbergin epäonneksi Turussa nuo räiskeet osuivat heihin.

3. Rääkkäys

Falckin ja Rosbergin kannalta kohtalokkaana tiistaina 31. lokakuuta 1905 elettiin Suomessa suurlakon toista päivää. Turussakin oli perustettu lakkokomitea, joka koostui perustuslaillisista ja sosialidemokraateista. Kauppatorilla pidetyssä kansalaiskokouksessa lakkokomitean jäsenet lukivat vaatimuksensa, joihin kuului myös se, että hovioikeuden laittomasti nimitettyjen virkamiesten oli erottava. Kansalaiskokouksen jälkeen osa paikalla olleesta kansanjoukosta ryhtyi ”muutamisiin malttamattomiin tekoihin” (paikan päällä olleen lakkokomitean jäsenen ja *Åbo Tidningin* toimittajan Rafael Collianderin ilmaisu) ”entisen järjestelmän tukipylväitä” kohtaan.²⁶

Väkijoukko suuntasi ensin Rosbergin asunnolle ja järjesti siellä vihellyskonsertin.²⁷ Tällä ensimmäisellä visiitillä Rosbergin luo väkijoukko oli myös särkenyt paikkoja ja huudellut ”Rosberg ut!” (Rosberg ulos!).²⁸ Rosberg ei ollut kuitenkaan paikalla, joten kansanjoukko siirtyi Falckin asunnolle. Falck oli kotonaan ja joutui väkijoukon kovakouraisen käsittelyn kohteeksi. Hänet nostettiin ”kauhun valtaamana” seinälle, jossa häntä kohtaan mm. esitettiin solvauksia ja hänen päälleen syljettiin, minkä jälkeen häntä vaadittiin heti eroamaan hovioikeudesta.²⁹ Tämän jälkeen kansanjoukko suuntasi uudelleen Rosbergin asunnolle kuultuaan tämän palanneen kotiinsa.

²⁴ Erityisesti Yrjö-Sakari Yrjö-Koskinen, vuonna 1903 kuollut suomalaisen puolueen pitkäaikainen johtaja halusi sortovuosien alettua jatkaa kielitaistelua ruotsinkielisiä vastaan, koska hän piti näitä separatistisina ja siten Suomen asemalle vaarallisina. Suomalaisessa puolueessa valtavirtana oli kuitenkin kielipoliittisesti maltillisempi linja. Ks. Salokorpi 1988, 35 ja Vares 2000, 63. Yrjö-Koskinen radikaalimmalle linjalle oli suomettarelaiten lehtien keskuudessa jonkin verran kannatusta ja myös *Uusi Aura* oli Yrjö-Koskinen linjan takana. Ks. Leino-Kaukiainen 1988, 486.

²⁵ Vares-sitaatti ks. Vares 2008, 359.

²⁶ Lakkokomitean ja kansalaiskokouksen yksityiskohdista ks. Colliander 1906b. Huom. Collianderin teoksesta käytetty sähköistä versiota, josta ei nähtävissä sivunumeroita.

²⁷ Colliander 1906b.

²⁸ TS 28.1.1906, ”Suurlakon jälkikaikuja”, 1–2.

²⁹ Colliander 1906b. Collianderin kuvaus jättää kuvaamatta mahdollisen Falckiin kohdistetun vakavamman väkivallan. Koska tapahtumien seurauksena Falckin piti olla ”kivulloisuuden” vuoksi kuukausia virkavapaalla, voi hyvin olla, ettei käytetty väkivalta jäänyt sylkemisen asteelle. Ks. ÅU 24.1.1906, ”Åbo Hofrätt”, 2; UA 7.4.1906, ”Turun hovioikeus”, 3. Näissä pikku-uutisissa ei mainita virkavapaan syytä eli pahoinpitelyä, mutta lienee selvää, mistä Uuden Auran mainitsema Falckin ”kivulloisuus” johtui.

Tällä toisella mielenosoittajien vierailulla Rosbergin asunnolle päätyi tämäkin väkijoukon kaltoinkohtelemaksi. Rosberg jätti jälkeensä yksityiskohtaisen selonteon ”rääkkäyksestään” kirjelmässä, joka luovutettiin Turun poliisille ja julkaistiin sittemmin kokonaisuudessaan Turun Sanomissa.³⁰

Iltapäivällä lokakuun 31. päivänä 1905 Rosberg oli palannut todistuksensa mukaan työpaikaltaan Turun hovioikeudesta kotiinsa, jonka edustalle piakkoin kokoontui Rosbergin mukaan pääasiassa ruotsinkielisestä ”hienostosta” koostunut väkijoukko.³¹ Eräs väkijoukkoon lukeutunut nainen ilmoitti Rosbergille mistä syystä he olivat tulleet: ”*ni har dömt efter rysk lag en finsk man till döden och ifall nu får ert straff*” (”Te olette tuominneet suomalaisen miehen kuolemaan venäläisen lain mukaan ja siitä saatte nyt rangaistuksen”).³²

Väkijoukko pyrki murtautumaan sisälle Rosbergin asuntoon, sai hänet käsiinsä ja raahasi hänet ulos kadulle samalla pahoinpidellen. Kadulle tultaessa Rosberg heitettiin väkijoukkoon. Väkijoukosta ilmoitettiin Rosbergille mm. ”*du har dömt en finsk man till döden och detta är nu folkets dom*” (”Sinä olet tuominnut suomalaisen miehen kuolemaan, ja tämä on nyt kansan tuomio”). Kadulla Rosbergia lyötiin, hänen päälleen syljettiin ja hänen päälleen heitettiin rapaa. Rajuimmasta väkivallasta syytettiin jälkeen päin väkijoukon johtohahmoksi arveltua luutnantti Gustaf Schaumania. Schauman oli väitetysti lyönyt kepillään Rosbergia niin, että nenärusto oli murtunut ja nenästä vuotanut verta. Pahoinpitely kesti todistajanlausuntojen mukaan noin 5–10 minuuttia. Lopulta Rosberg onnistui pelastautumaan rappukäytävään, johon häntä ei enää lähdetty ajamaan takaa.³³

Falckin ja Rosbergin pahoinpitely ei jäänyt ainoaksi väkijoukkojen suorittamaksi väkivallanteoksi Turussa. Lääninsihteerin Hosiainovin asunnolla väkijoukko teki ”kotitarkastuksen”.³⁴ Willberg-niminen ”santarmivakoilijaksi” syytetty aliupseeri pahoinpideltiin.³⁵ Sensuurista vastannut painoasiamies K.

³⁰ TS 28.1.1906, ”Suurlakon jälkikaikuja”, 1–2. Myös *Åbo Tidning* julkaisi samana päivänä Rosbergin kirjelmän lähes kokonaisuudessaan, tosin jättäen pois Rosbergin kuvauksen siitä, mitä tapahtumasta oli seurannut hänen lapsilleen. Falckilta ei ilmeisesti olemassa vastaavanlaista silminnäkökuvausta, ainakaan sellaista joka olisi julkaistu sanomalehdissä. Rosberg on luonnollisesti puolueellinen lähde, joten on syytä suhtautua tietyllä kriittisyydellä hänen todistukseensa.

³¹ Ibid. Rosberg kuvasi selonteossaan sangen yksityiskohtaisesti hänen asuntoonsa tunkeutuneen väkijoukon koostumuksen. Asuntoon tunkeutui 30–40 miestä, joista useimmat puhuivat ruotsia, mutta Rosberg oli kuullut kahden henkilön puhuvan suomeakin. Pääosa oli ”herrasmiehiä” ja koulupoikia, mutta joukossa oli ilmeisesti muutama työväen edustajakin. Sen jälkeen, kun Rosberg oli raahattu kadulle, olivat pahoinpitelyyn osallistuneet naisetkin.

³² Ibid. Hovioikeuden äänestyspäätöksestä huolimatta väkijoukko varmaankin luuli Hohenthalin saaneen kuolemantuomion ja syytti nyt Falckia ja Rosbergia siitä. Siinäkin tapauksessa, että väkijoukossa olisi tiedetty asian oikea laita, niin pelkkä kuolemantuomion puolesta äänestäminen olisi silti todennäköisesti riittänyt syyksi ”kansan tuomiolle”.

³³ Ibid. Lehdistolähteiden perusteella on hieman epäselvää, syöllistykö Schauman siihen, tekoon mihin Rosberg selonteossaan antoi ymmärtää hänen syyllistyneen. Suomettarelainen muistelmakirjoittaja D. W. Åkerman kuvaa teoksessaan Rosbergin pahoinpitelyä, mutta mielenkiintoisesti hän ei mainitse, että Schaumanilla olisi osuutta siihen, vaikka muuten mainitseekin tämän osallisuuden Turun lakkopäivien levottomuuksiin. Ks. Åkerman 1993, 244–246.

³⁴ Hosiainov (Collianderin tekstissä ”Hosiainoff”) itse oli ehtinyt piiloutua. Rafael Collianderin ivallisen väitteen mukaan hän piileskeli ”Venäjän kasarmin vintillä”. Ks. Colliander 1906b.

³⁵ Colliander 1906b, Lento 1979, 64. Lento mainitsee myös aliupseerin äidin tulleen pahoinpidellyksi, mitä muut läpi käydyt lähteet eivät mainitse.

Hemmi värjättiin painomusteella ”mustimmaksi murjaaniksi” (*den värsta morian*).³⁶ Väkijoukko tunkeutui myös itse Turun hovioikeuteen, missä pahemmalta väkivallalta vältyttiin, vaikka hovioikeuden presidentti Åkermania tartuttiinkin rinnuksista.³⁷ Hovioikeudesta väkijoukko otti keisarin ja entisen hovioikeuden presidentin Emil Strengin muotokuvat ja heitti ne Aurajokeen.³⁸ Falckin ja Rosbergin pahoinpitely eivät siten jääneet yksittäistapauksiksi suurlakkoviikolla Turussa. Huomionarvoista on, että jälkipuintia lehdistössä ja oikeusistuimissa aiheutti kuitenkin juuri räökkäysjuttu. Suomettarelaiset lehdet ryhmittivät puolustamaan omiaan ja Rosberg vaati viranomaisilta rikostutkinnan aloittamista.

4. Suomettarelaiden reaktiot

Suomalainen puolue suurlakon jälkeen

Suurlakon puhkeaminen yllätti suomalaisen puolueen ja se jäi historiallisen mullistuksen sivustakatsojaksi ehtimättä kunnolla reagoida tapahtumiin. Tämä puolueen toimettomuus tapahtumien suhteen oli ilmeistä niin valtakunnallisesti kuin paikallistasollakin.³⁹ Turussa suomettarelaiden yllättyneisyyttä kuvaa hyvin se, että 31. lokakuuta 1905 (Rosbergin ja Falckin pahoinpitelyn päivänä) eli siis suurlakon ollessa jo täydessä käynnissä *Uusi Aura* kyseli pääkirjoituksessaan: ”Puuhataanko yleislakkoa Suomeenkin?”.⁴⁰ Kun suurlakko sitten johti venäläistämistoimenpiteiden päättymiseen, riemuitsi siitä *Uusi Aurakin* pääkirjoituksessaan. Lehdessä hehkutettiin: ”Eläköön yksimielinen Suomi onnellisena laillisen vapautensa turvissa!” Mutta jo samassa lehdessä kerrotut uutiset osoittivat yksimielisyyden toiveiden perustuvan hataralle pohjalle. ”Vallattomat joukot” olivat häväisseet parin hovioikeuden jäsenen (nimiä mainitsematta, mutta selvästi viitaten Falckiin ja Rosbergiin) kotirauhaa, kertoi lehti, ja jatkoi: ”vieläpä tehtiin heille ruumiillistakin väkivaltaa”.⁴¹ Varsin pian suomettarelaiden riemu muuttui peloksi ja suuttumukseksi, kun he kokivat joutuneensa vainon kohteeksi perustuslaillisten ja uuden senaatin taholta.

Suurlakko merkitsi suomalaiselle puolueelle paitsi sivurooliin joutumista myös poliittista tappiota ja syytettyjen penkille joutumista uudessa poliittisessa tilanteessa, jossa puolueen harjoittama myöntövyöpolitiikka leimattiin vastustajien taholta venäläismielisyydeksi ja suoranaiseksi petturuudeksi. Ne suomalaisen puolueen linjaa edustaneet virkamiehet, jotka ensimmäisen sortokauden aikana olivat tulleet erotettujen virkamiesten paikalle, joutuivat vuosina 1905–1907 jättämään paikkansa.⁴² Perustuslaillisista koostunut Mechelinin senaatti erotti poikkeuslailla myös Turun hovioikeuden

³⁶ ÅT 8.11.1905, ”Generalsträjken i Åbo”, 2–3; Colliander 1906b. Hemmi ei ollut perustuslaillisten keskuudessa suosittu mies, mitä kuvasi se, että *Helsingin Sanomien* mukaan hän oli ”Turun kaupungin ehkä mitättömin ihminen” (HS 23.7.1905, ”Kirje Helsingistä”, 4–5). *Turun Sanomissa* oltiin samaa mieltä, sillä se siteerasi samaista tekstiä kaksi päivää myöhemmin.

³⁷ Åkerman 1993, 244–246.

³⁸ Kivikataja 1961, 191.

³⁹ Tikka 2008, 24; Maijala 2017, 361.

⁴⁰ UA 31.10.1905, ”Puuhataanko yleislakkoa Suomeenkin”, 1–2.

⁴¹ UA 8.11.1905, ”Uuden ajan koitto Suomessa”, 2–3 ja ”Yleislakko Turussa”, 3–4.

⁴² Vares 2008, 350–351.

sortovuosina nimitetyt virkamiehet, mukaan lukien Ruusuvaaran ja G. E. Havun (eli siis Rosbergin ja Falckin, jotka tällöin olivat jo suomalaistaneet sukunimensä).⁴³

Suomalaisen puolueen taholta pyrittiin tappion hetkellä puolustautumaan puolueeseen kohdistuvia syytöksiä vastaan ja esittämään puolueen sortovuosina noudattama linja mahdollisimman hyvässä valossa. Niin lehdistössä kuin eduskunnassakin puolueen edustajat vakuuttivat, että suurlakkoa seurannut Venäjän otteen heltyminen oli itse asiassa myöntöväisyssuunnan ansiota. Myöntövyydellä oli voitettu aikaa, kunnes vallankumouksellinen vuosi 1905 oli pakottanut Pietarin vallanpitäjät tekemään myönnytyksiä Suomenkin suuntaan. Suurlakon myötä valtaan nousseita perustuslaillisia suomettarelaiset syyttivät kostonhimosta. Tämän kostonhimon yhtenä ilmentymänä olivat virkamiesten erottamiset.⁴⁴

Retoriikka ”hienostoa” ja ”viikinkejä” vastaan

Suomalainen puolue ei vain tyytynyt puolustuskannalle vaan ryhtyi vastahyökkäykseen. Syytökset voittoisien perustuslaillisten kostonhimosta olivat yksi tapa iskeä takaisin perustuslaillisia vastaan. Toinen tapa oli palata puolueen juurille korostamalla kielikysymystä. Kielikysymyksen korostaminen on sikäläkin houkuttelevaa, että sillä saattoi yrittää lisätä jännitteitä nuorsuomalaisten ja ruotsalaisen puolueen välille ja siten hajottaa perustuslaillisen senaatin rivejä. Suomettarelaiten radikaalimpaa kielipoliittista suuntausta kuvasti se, että Uusi Suometar hyökkäsi ruotsinkielisiä vastaan iskulauseella ”Irti Viikinkien Sortovallasta”.⁴⁵

Suomalainen puolue hyökkäsi perustuslaillisia vastaan siis kahden kärjen taktiikalla, toisaalta syytettiin vastustajia kostonhimosta, toisaalta nostatettiin kielitaistelua. Ja molemmissa suhteissa oivallinen propaganda-ase oli Falckin ja Rosbergin kohtelu suurlakon aikana. Heidän pahoinpitelijänsä kun olivat pääasiassa ruotsinkielisiä ja voitiin lukea perustuslaillisten joukkoon. Epäilemättä kyse ei tietenkään ollut vain propaganda-aseesta⁴⁶ vaan suomettarelaiten tuohtumus oli myös aitoa.⁴⁷ Suomenmielisiä ja -kielisiä

⁴³ SWL 12.3.1907, ”Keisarillinen Turun hovioikeus”, 1; Kivikataja 1961, 215.

⁴⁴ Vares 2008, 352–353.

⁴⁵ Suomalaisen puolueen kielipoliitikasta suurlakon jälkeen ks. Salokorpi 1988, 71. Iskulause esitettiin *Uudessa Suomettaessa* (US 18.11. 1905, ”I.V.S”, 2). Viikinki oli haukkumasana ruotsinmieliselle, mikä nimitys juontui kiihkeän ruotsinmielisestä *Vikingen*-lehdestä. Ks. Engman 2018, 310.

⁴⁶ Mutta propaganda-ase kielitaistelun ja perustuslaillisten kostonhimon korostaminen epäilemättä myös oli. Näistä asioista puhumalla voitiin siirtää huomiota pois siitä, miten suomalainen puolue oli ensimmäisen sortokauden aikana toiminut, joka oli puolueen kannalta huomattavasti vaikeampi keskustelu

⁴⁷ Suomettarelaisiin lukeutunut päiväkirjanpitäjä Eliel Aspelin (vuodesta 1906 lähtien Aspelin-Haapkylä) esimerkiksi varmasti oli varmasti aidosti kauhistunut kirjatessaan ylös päiväkirjaansa kuulemansa perättömän huhun, että Rosberg olisi kuollut pahoinpitelystä saamiinsa vammoihin. Aspelin-Haapkylä 1980, 83.

virkamiehiä oli heidän tulkintansa mukaan raa’asti rääkätty (suomettarelaisten sanomalehtien värikästä retoriikkaa mukaillen)⁴⁸ ruotsinkielisestä herrasväestä koostuneen perustuslaillisen roskaväen toimesta.⁴⁹

Suomettarelaisen lehdistön retoriikka korosti aggressiivisesti varsinkin ruotsinkielisen ”hienoston” edustajien roolia Falckin ja Rosbergin pahoinpitelyssä. Epäilemättä tämän yksityiskohdan korostamisessa lehdistön harjoittama väkivallan kauhisteelu yhdistyi herravihaan ja kielikaunoihin. Mutta voidaan nähdä, että väkivalta herätti suomettarelaisten keskuudessa tuotumusta myös siksi, että väkivalta oli syvästi heidän arvojensa ja sivistyskäsityksensä vastaista. Falckin ja Rosbergin pahoinpitelijät näyttäytyivät tästä näkökulmasta sivistyneistön vastakohtana, ”roskajoukkona” tai ”roistojoukkona”, kuten *Uusi Aura* tai *Uusi Suometar* heitä nimittivät.⁵⁰ Tämä hienoston edustajien ja raa’an väkivallan yhdistelmä esiintyi paitsi suomalaisen puolueen sanomalehtien myös suomettarelaisen D. W. Åkermanin muistelmissa. Åkermanin mukaan pahoinpitelyjen ja ilkeilyntekojen takana oli ”räyhääjäjoukko”, jota johtivat ”sylinteripäiset (sic) herrat”.⁵¹

Hienojen herrojen innokkuus osallistua ”rääkkäykseen” oli suomettarelaisesta näkökulmasta pöyristyttävää, mutta kenties vieläkin enemmän suomettarelaisia lehtikirjoittelijoita vaikutti järkyttävän se, että pahoinpitelijöinä oli naisiakin.⁵² Aikalaisnäkökulmasta katsottuna hovioikeuden jäsenten pahoinpitely ja väkivaltaisuus ylipäätään oli epäilemättä jotain, joka ei sopinut perinteiseen naiskuvaan. Väkivallan ja naisellisuuden ei 1900-luvun alkupuolella katsottu sopivan yhteen, mistä hyvä esimerkki oli myös huomattavasti jyrkempi kirjoittelu punaisista naiskaartilaisista noin vuosikymmen myöhemmin.

Hienoston herroja ja rouvia iskettiin ”rääkkäysjutun” johdosta sanansäilällä suomettarelaisten taholta, mutta mielenkiintoisesti työväestöä ei juurikaan sanomalehdissä⁵³ ja aikalaisten muisteloissa moitittu,

⁴⁸ Muutamia esimerkkejä rääkkäys-termin käytöstä lehdistössä: UA 9.11.1905 (”Hovioikeudenneuvos G. E. Falckin ja hovioikeuden asessori A. W. Rosbergin häpäisemisestä ja rääkkämisestä”), US 8.6.1906 (”isona joukkona ottivat häntä mieskohtaisesti rääkätöksensä”), *Kaiku* 1.2. 1907 (”minne Havu vietiin ja rääkättiin”).

⁴⁹ Suomettarelaisten lehtien retoriikasta ks. esim. UA 4.1.1906 (”roskajoukon mukana riehuneitten säätyläisten julkisesti kadulla solvaamat ja pahoinpitelemät virkamiehet”), UA 23.2.1906 (”niin saa hienosto esim. murtautua toisen huoneustoon [sic] ja raastaa hänet mieskohtaista pahoinpitelyä raa’asti harjoittaen ulos kadulle”), UA 3.2.1907 (”luutnantti Schauman on toimeenpannut Turun kaupungin viikinkiroskajoukon kanssa mielenosoituksen, jonka vertaista raakuudessa ja häpeämättömyydessä aikakauskirjamme eivät tunne”), US 27.4.1907 (”aliluutnantti Schauman, joka suurlakon aikana Turussa johti perustuslaillisuudestaan kerskuvaa [sic], pääasiallisesti ruotsia puhuvaa roistojoukkoa”).

⁵⁰ Aikalaisten sivistyskäsityksestä kirjoittaa Vesa Vares, jonka mukaan sortovuosina elänyt sukupolvi näki itsensä ”lakia kunnioittavan sivistysihmisen prototyyppinä”, jolle ”ajatus väkivaltaisuuksista oli vieras, puhumattakaan siitä, että väkivalta voisi suuntautua omia kansalaisia kohtaan”. Varesen mukaan tämä sivistyskäsitys yhdisti niin perustuslaillisia kuin suomettarelaisiakin. Ks. Vares 2008, 357. Tältä pohjalta voidaan ymmärtää, miksi suurlakon aikainen väkivalta saattoi kenties näyttää suomettarelaisille siltä, että perustuslailliset olivat luopuneet aikakaudelle tyypillisistä sivistyksellisistä periaatteista.

⁵¹ Åkerman 1993, 245–246.

⁵² Suomettarelainen lehdistö kommentoi naisten osallisuutta rääkkäysjutussa mm. seuraavasti: UA 9.11.1905 (”Hirveätä raakuutta todistaa se, että jotkut sivistyneiksi itsensä lukevat naisetkin nähtävällä mielihyvällä ottivat menoon osaa”). Suomettarelaisten julkista kauhisteelua selitti, että osallistumalla heihin kohdistuvaan ”vainoon” naiset (ja siis nimenomaan perustuslaillista puolta edustaneet naiset) olivat ylittäneet sellaisen rajan, jonka ylitystä heidän sukupuolensa edustajilta ei ollut totuttu näkemään. Ks. Vares 2008, 363. Vares ei tässä viittaa suoraan Rosbergin ja Falckin pahoinpitelyyn, mutta epäilemättä juuri hänen kuvaamansa ilmiö selittää suomettarelaisten reaktioita.

⁵³ Suomettarelaisen lehdistön ja sosialidemokraattien lämpimämpiä suhteita kuvaa se, että *Uusi Aura* 27.9.1906 siteerasi mielellään *Sosialisti*-lehden päivää aiemmin julkaisemaa kirjoitusta, jossa kommentoidaan perustuslaillisten työväkeä kohtaan esittämiä väkivaltasyytyksiä toteamalla, että ”perustuslailliset ovat paljoa sopimattomampia hallitukseen, kuin työläiset, sillä

vaikka työväen edustajia oli niin suurlakkoa organisoineessa Turun lakkokomiteassa kuin Rosbergia pahoinpidelleessä väkijoukossakin.⁵⁴ D. W. Åkermanin muistelmissa työväenliikkeen edustajien toiminta näyttyy myönteisemmässä valossa, kuin ”sylinteriherrojen” väkivaltaisuus. Hovioikeuteen tunkeutuneet työväen edustajat olivat kohdelleet häntä olosuhteisiin nähden hyvin, mikä saattoi johtua siitä, että hän oli selittänyt heille olevansa Viipurin työväenyhdistyksen jäsen. Åkerman väitti myös kuulleensa, että kun ”herrat” olivat ehdottaneet ”räyhäämistä” Åkermanin asunnolla, oli työväki tästä kieltäytynyt.⁵⁵

Suomettarelaiten lehtien⁵⁶ ja aikalaistodistajien⁵⁷ kohtuullisen suopeita näkemyksiä työväenliikkeestä selittää se, että välittömästi suurlakon jälkimainingeissa suomalainen puolue haki sosiaalidemokraateista liittolaista perustuslaillisia vastaan. Vaikkei loppupeleissä minkäänlaista liittoa syntynytäkään, hetken vaikutti siltä, että suomettarelaiset ja sosiaalidemokraatit voisivat yhdistyä ”vanhoillisiksi” kokemiaan perustuslaillisia vastaan.⁵⁸ Ylipäätään suurlakon jälkeisessä ilmapiirissä työväki näyttöytyi lakon sankareina eikä sitä sopinut arvostella julkisesti.⁵⁹

Suomettarelaiset vaativat oikeutta

Samalla kun suomalaisen puolueen kannattajat hyökkäsivät perustuslaillisia vastaan, he puolustivat lehtikirjoituksissaan Falckin ja Rosbergin toimintaa Hohenthalin oikeusjutussa. Olihan prokuraattorin murhaajan kuolemantuomion puolesta äänestäminen mitä ilmeisimmin ollut heihin kohdistetun pahoinpitelyn yhtenä motiivina. Suomettarelaiset korostivat, että lain mukaan oikeudella olisi ollut oikeus langettaa Hohenthalille kuolemantuomio.⁶⁰ Kuvaava on esimerkiksi *Uuteen Auraan* kirjoittaneen nimimerkki Moukan kirjoitus, jossa kiistettiin perustuslaillisten puheet siitä, että Hohenthal olisi tuomittu ”ryssän lain” mukaan ja todettiin Suomen rikoslain mahdollistavan kuolemantuomion.⁶¹ Kuolemantuomion

---

hehän [työläiset] vasta ovat aikoneet tehdä sitä, mitä perustuslailliset jo ovat tehneet”. *Sosialistin* jutun kirjoittaja käytti Rosbergin ja Falckin pahoinpitelyä osoituksena perustuslaillisten harjoittamasta väkivallasta. *Sosialisti* 26.9.1906, ”Tietämättömien oppineiden hyökkäysten johdosta”, 1–2.

⁵⁴ Rosbergin poliisille osoittaman kirjelmän mukaan hänen asuntoonsa tunkeutuneesta kolmestakymmenestä neljäänkymmeneen henkilöä käsittäneestä väkijoukosta neljä tai viisi oli ”asusta päätellen” työväen edustajia. Eräs näistä oli mies, joka oli uhannut Rosbergin vaimoa puukolla. Ks. TS 28.1.1906, ”Suurlakon jälkikaikuja”, 1–2.

⁵⁵ Åkerman 1993, 244–246.

⁵⁶ Suomalaisen puolueen lehtien suhtautumisesta työväen osallisuuteen räökkäysjuttuun ks. US 9.11.1905, ”Yleislakko maaseutukaupungeissa”, 5. Kyseisessä artikkelissa kerrottiin, että Falck sai ”petomaiset ahdistajansa” lähtemään vetoamalla työväkeen.

⁵⁷ D. W. Åkerman tosin kirjoitti muistelmansa lapsilleen eikä julkisuuteen, joten poliittinen tarkoituksenmukaisuus ei selitä hänen myönteisyyttään työväkeä kohtaan. Mitä ilmeisimmin se kuitenkin kuvastaa samaa ilmapiiriä.

⁵⁸ Suomalaisen puolueen ja SDP:n lämmenneistä suhteista suurlakon jälkeen ks. Salokorpi 1988, 104–105; Suodenjoki 2008, 115; Vares 2008, 355–356.

⁵⁹ Vares 2000, 83–84.

⁶⁰ Falckin ja Rosbergin langettaman kuolemantuomion laillisuuden toivat esille mm. Eliel Aspelin päiväkirjassaan ja D. W. Åkerman muistelmissaan. Ks. Aspelin-Haapkylä 1980, 73 ja Åkerman 1993, 245.

⁶¹ ”Moukan” kirjoitus: UA 4.1.1906, ”Maalaismoukan mietteitä”, 1. Muista Hohenthalin kuolemantuomion laillisuutta puolustaneista lehtikirjoituksista mainittakoon Johan Viktor Falckin (pahoinpidellyn Gustaf Evertin veli, joka myös oli Turun hovioikeuden jäsen) kirjoitus: UA 14.11.1905, ”Totuuden nimessä”, 1.

perustelut olivat tarpeen, sillä Suomessa ei ollut teloitettu ketään sitten vuoden 1826, mikä nostettiin perustuslaillisen tahon puolelta esiin räökkäysjuttua seuranneessa julkisessa keskustelussa.⁶²

Suomalaisen puolueen taholta vastattiin ”räökkäysjuttuun” erilaisin vetoimuksin, vastalausein ja kansalaiskokouksin, joissa vaadittiin rangaistusta Falckin ja Rosbergin pahoinpitelijöille ja puolustettiin Turun hovioikeuden virkamiehiä perustuslaillisten esittämiä erovaatimuksia vastaan. Asiaa koskevia kirjoituksia ja kansalaiskokousten puheenvuoroja ottivat sitten mieluusti esille sellaiset puolueen kantaa edustavat lehdet, kuten *Uusi Aura* ja *Uusi Suometar*.⁶³ Muutenkin suomettarelaiset lehdet olivat valmiita uhraamaan palstatilaansa, kun piti vaikkapa selostaa hovioikeuden jäsenten puolesta senaattiin puhumaan menneen Lopen kuntalaisten lähetystön matkaa⁶⁴ tai kun piti julkaista prokuraattorille kohdistettu avoin kirje, jossa vaadittiin Rosbergin ja Falckin pahoinpitelijöiden rankaisemista.⁶⁵ Näin adressien sekä kansalaiskokousten kautta suomalainen puolue kykeni tiivistämään puolueväen rivejä ja mobilisoimaan kannattajakuntaa, jonka mielialoja kielikysymys ja perustuslaillisten taholta koettu sorto kiihdytti.

Rosbergin jätettyä kirjelmänsä ja jutun rikostutkinnan alettua *Uusi Aura* käsitteli tapahtumia maltillisesti. Mitä ilmeisimmin lehden vakuuttelut siitä, ettei se halunnut häiritä rikostutkintaa olivat aitoja.⁶⁶ *Uuden Auran* jutut olivatkin paljon suppeampia ja vähemmän sensaationhakuksia kuin vaikkapa perustuslaillisten *Åbo Tidningin* tai Turun Sanomien vastaavat jutut. Toisin kuin *Åbo Tidning* tai *Turun Sanomat* se ei julkaissut Rosbergin kirjelmää eikä tiivistelmäkään siitä, kuten *Åbo Underrättelser* teki.⁶⁷ *Uudessa Aurassa* nimimerkki Vannas moittikin muita lehtiä liiasta julkisuudentavoittelusta jutussa arvioiden sen voivan vahingoittaa poliisitutkintaa.⁶⁸

Suomettarelaiset lehdet saivat aiheen kirjoittaa hyvinkin kiihkeään sävyyn kesäkuussa 1906, kun Rosbergin jutun tutkimus päätettiin eikä syytteitä nostettu. *Uuden Auran* sanankäänteet pääkirjoituksessaan 7. kesäkuuta olivat hyvinkin happamia, suorastaan katkeria. Koettua epäoikeudenmukaisuutta kuvasi käytetty retoriikka:

⁶² Ks. Thorsten Renvallin (”Turkulaisen”) kirjoitus *Turun Sanomissa* 11.1.1906. Mainitusta kirjoituksesta enemmän jäljempänä.

⁶³ Yhtenä esimerkkinä: UA 21.11.1905, ”Kansalaiskokous Palokunnantalossa”, 3–4. Mainitussa kansalaiskokouksessa vaadittiin Falckin ja Rosbergin räökkääjien asettamista ”lain ankarimman järjestyksen alaisiksi”.

⁶⁴ UA 24.12.1905, ”Lähetystö senaatin jäsenten luona”, 5. Senaattoreille pitämässään puheissa lähetystön edustajat mm. tuomitsivat ”terrorismin”, jota ”nk. perustuslailliset eri tahoilla maamme ovat harjoittaneet suomenmielisiä kansalaisia ja erittäinkin suomenmielisiä virkamiehiämme kohtaan” sekä vaadittiin, että ”Rosbergin ja Falckin häväisijät tulevat saamaan lainmukaisen palkan”.

⁶⁵ US 29.12.1905, ”Avoin kirje Herra Prokuraattori Julius Grotenfeltille”, 2.

⁶⁶ Ks. UA 1.2.1906, ”Hovioik. asessori Rosbergin”, 4.

⁶⁷ *Åbo Underrättelserin* tiivistelmä: ÅU 28.1.1906, ”Undersökning i Rosbergska Malet”, 2–3.

⁶⁸ UA 4.2. 1906, ”Kirje Turusta”, 4–5.

*Eihän se mitenkään sopisikaan, että tämän kaupungin ruotsinkieliset hienohelmaiset naiset ja silkkipytyiset herrat tuomittaisiin kuritushuoneeseen. Sellainen laitos on tietysti rakennettu ainoastaan huonompaa ihmisrotua eli raakoja suomalaisia varten.*⁶⁹

Uuden Suomettaren kirjoitus seuraavalta päivältä arvosteli yhtä lailla päätöstä kovasanaisesti:

*Sokeimmallekin pitäisi tämän asian vaiheiden jo voida osottaa, minkälaista se ”laillisuus” on, jota nykyinen hallituspuolue edustaa. Se puhuu suuriäänisesti ”perustuslaillisuudesta” ja ”laillisuuden palauttamisesta”. Mutta todellisuudessa vallitsee täällä mitä häikäilemättömin puoluevaltajärjestelmä, joka vetää oikeudenhoidonkin lokaansa. Ja sillä tavoin on tässä maassa jouduttu todellakin o i k e u d e n v a a r a n (harvennus alkuperäinen), joka suorastaan uhkaa tuhota kaiken lain ja oikeuden.*⁷⁰

Voitaneen todeta, että tällaisessa kirjoittelussa kiteytyivät suomettarelaisen retoriikan keskeiset sanomat. Toisaalta esille nousi kielitaistelun henki ja toisaalta sen todisteleminen, että perustuslaillisten laillisuuspuhe oli vain savuverho häikäilemättömälle vallantavoittelulle. Suomalainen puolue epäilemättä käytti räökkäysjuttua poliittisesti hyväkseen. Mutta toisaalta todelliset tapahtumat vaikuttivat varmasti suomettarelaisiin tavalla, joka ei olisi voinut olla kiihdyttämättä retorisia kierroksia. Puolueeseen kuuluneita tai aatteelle myötämielisiä virkamiehiä irtisanottiin, räökkäysjuttuun sekaantuneista ei ketään rangaistu ja Gustaf Schauman, jota Ruusuvaaran räökkääjäksi väitettiin, vieläpä nimitettiin Oulun virkaa tekäväksi poliisimestariksi.⁷¹ Kuva, joka tapahtumista suomettarelaisille syntyi, ei voinut olla vaikuttamatta epäreilulta ja suorastaan raivostuttavalta. Ja tämä kuva, riippumatta siitä vastasiko se täysin tosiasioita, sai suomettarelaiset koventamaan sanankäänteitään.

Jonkinlaisen kuvan suomettarelaisesta mielenmaisemasta kaiken tapahtuneen jälkeen antoivat ne puheet ja adressit, jotka esitettiin poikkeuslailla erotettujen Turun hovioikeuden virkamiesten kunniaksi suomalaisen puolueen toimesta järjestetyssä kansalaisjuhlassa maaliskuun 25. päivänä 1907. Ruusuvaaran nimiin laitetussa kirjasessa, jossa selostettiin juhlan tapahtumia, ei unohdettu ”Turun hienostuneen roskaväen” toteuttamaa räökkäysjuttua. Juhlassa pidetyissä puheenvuoroissa tuomittiin poikkeuslaki mm. ”rappeutuneen intelligenssin kurjana hedelmänä” ja olivatpa ”ruotsalaiset” erään juhlassa julkiluetun adressin mukaan suorastaan aloittaneet poikkeuslailla ”rotutaistelun, johon heidän vähemmistönä ei olisi pitänyt ryhtyä”.⁷² Värikkäät sanankäänteet olivat kenties keino purkaa paineita hetkellä, jolloin suomalainen puolue oli kärsinyt lukuisia tappioita. Kaikesta aggressiivisuudestaan huolimatta

⁶⁹ UA 7.6.1906, ”Julkeata kieräilemistä”, 2.

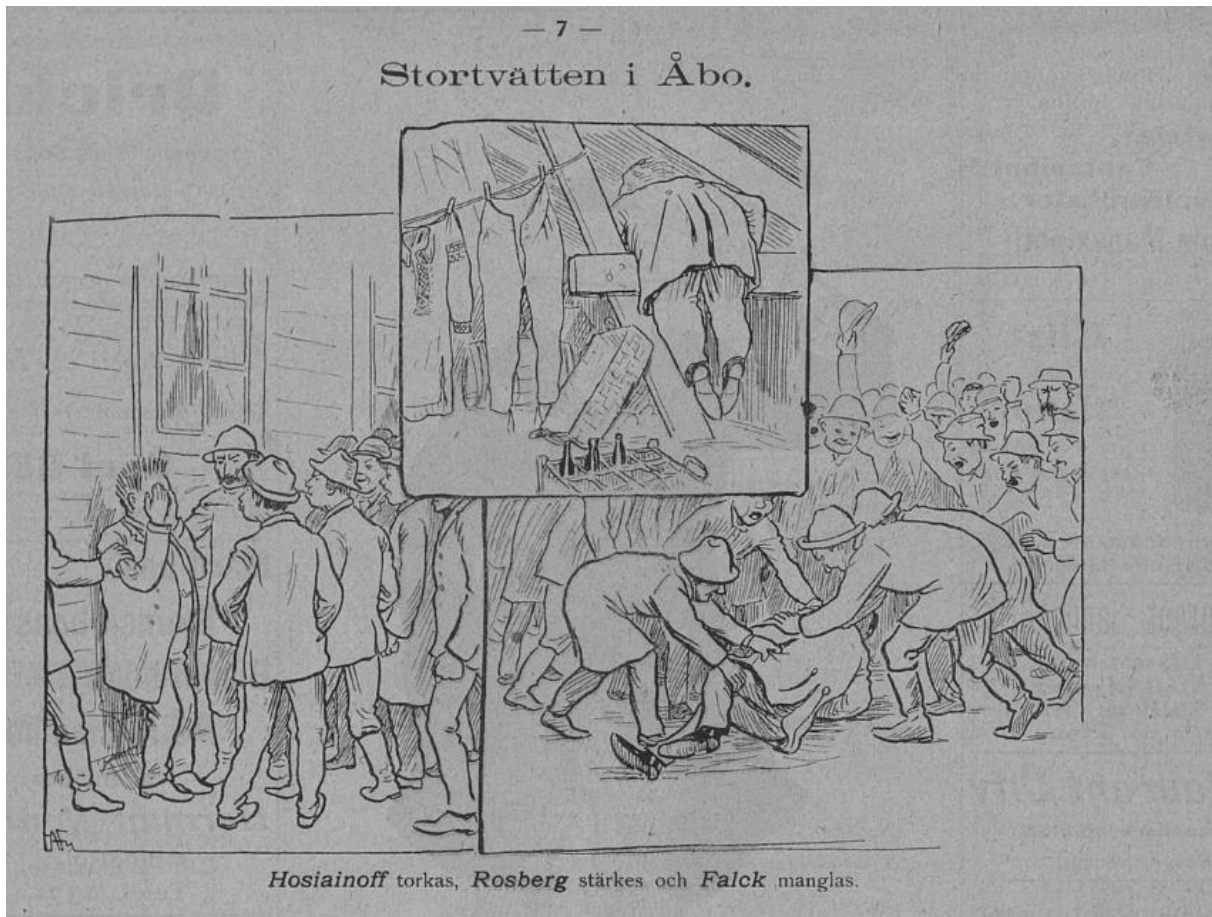
⁷⁰ US 8.6.1906, ”Perustuslaillisten” laillisuus kaikessa loistossaan”, 2.

⁷¹ Gustaf Schaumanin nimitys Oulun poliisimestariksi on mielenkiintoinen sivujuonne, josta suomettarelaisissa lehdissä kirjoitettiin suhteellisen paljon, mutta johon tilanpuutteen vuoksi ei tässä työssä mennä. Esimerkkinä mainitusta kirjoittelusta ks. UA 16.12.1906, ”Kirje Turusta”, 4.

⁷² Ruusuvaara 1907, 14, 21, 49.

suomettarelainen retoriikka oli puolustuksellista, korostaen puolueen olevan hyökkäyksen kohteena. Se ei varsinaisesti näytä kehottaneen vastaamaan väkivaltaan väkivallalla. Väkivallan hyväksyviä, tai jopa ihannoivia puheenvuoroja vaikuttaa olleen enemmän vastapuolella, perustuslaillisten ja aktivistien joukossa.

”Isopesu Turussa”. Pilalehti Fyrenin näkemys Rosbergin ja Falckin pahoinpitelystä. Kansalliskirjasto.

5. Perustuslaillisten reaktiot – Kansan tuomio

Suurlakon jälkimainingeissa perustuslailliset olivat voittoisia. Suomalaisen puolueen johtama senaatti oli eronnut ja perustuslaillinen senaatti tullut tilalle. Venäläistämistoimet olivat päättyneet ja perustuslailliset katsoivat palauttavansa laillista järjestystä, kun senaatti poisti viroista ensimmäisenä sortokautena virkoihinsa nimitettyjä myöntövyvyssuuntaa edustaneita virkamiehiä (esimerkiksi Turun hovioikeudesta). Tällaisessa tilanteessa moni ruotsinmielinen tai nuorsuomalainen katsoi, että laillisuustaistelun nimissä väkivaltakin oli ollut oikeutettua tai ainakin hyväksyttävissä. Bobrikovin murhaaja Eugen Schauman kohotettiin suorastaan kansallissankarin asemaan ja Lennart Hohenthalillekin riitti ymmärtäjiä, vaikka hänen tekonsa oli kiistellympi. Myös räökkäysjutun käsittely sai perustuslaillisessa lehtikirjoittelussa samanlaisia piirteitä. Vaikka jälkeenpäin tekoa saatettiin valitella perustuslaillistenkin taholta, niin välittömästi teon jälkeen ja myöhemminkin perustuslaillisissa julkisissa kannanotoissa Falckin ja Rosbergin kohtalo nähtiin oikeutetuksi. Se oli ”kansan tuomio” tai ”folkets dom”.

Suurlakon jälkeen tietynlainen oman käden oikeuden eli kansan tuomion ja väkivallankin ihailu välittyi osasta perustuslaillisten julkaisujen kirjoituksia ja kuvastoa. Falckiin ja Rosbergiin kohdistettu väkivalta sai osakseen esimerkiksi ruotsinkielisen pilalehti *Fyrenin* hyväksynnän. *Stortvätten i Åbo*, ”Isopesu Turussa”, otsikoi *Fyren* pilakuvansa, jossa voidaan nähdä pyrkimys huumorin ja väkivallan yhdistämiseen. Pilakuvassa ”Hosiainov kuivataan, Rosberg tärkätään ja Falck mankeloidaan”. Rosbergin pilakuva kuvaa seinää vasten kohotettuna ja väkijoukon syljettävänä, siis ”tärkättävänä”, ja Falck on kuvassa työnnetty kumoon maahan, jossa häntä ”mankeloidaan”. Mielenkiintoisesti kuvan piirtäjä esittää väkijoukon rahvaanomaisena, vaikka suomettarelaiset korostivat kuinka pahoinpitelijöissä oli ”sylinteripäisiä herroja”. Myöskään yhtään ”hienohelmaista naista” ei *Fyreniin* piirrettyjen hahmojen joukossa ole.⁷³

Epäilemättä tässäkin kuvastuu vastakohtaisuus *Fyrenin* edustaman ruotsinkielisen perustuslaillisuuden ja suomettarelaisen näkökulman välillä. Yksi mahdollinen tulkinta on, että vaikka *Fyren* sinällään suhtautuikin väkivaltaisuuksiin suopeasti, niin sen piirtäjä on pilakuvalla halunnut ulkoistaa väkivallan tekijän roolin katurahvaalle ja näin torjua suomettarelaisten ”epäkansallista” hienostoa vastaan hyökänneen tulkinnan. Toinen, lievempi, mutta yhtä lailla mielenkiintoinen tulkinta on, että *Fyrenin* piirtäjä ei ylipäätään ole voinut kuvitella tekoja muina kuin rahvaanjoukon tekosina.

Fyrenin kuvassa kansan tuomio, oman käden oikeuden nimissä suoritettu väkivalta esitettiin vähintäänkin hyväksyvästi tai jopa ihannoiden. *Fyrenin* taholla väkivalta, ”mankelointi”, nähtiin oikeutetuksi siinä määrin, että siitä saattoi tehdä huumoria ja pahoinpidelyihin hovioikeuden virkamiehiin voitiin suhtautua pilkallisesti. Sen seurauksena *Fyren* suositteli lukijoilleen uudenvuodenlukemiseksi ”täti Rosbergin ja täti Falckin” (”tant Rosberg och moster Falck”) ”Mankeloinnin ja silittämisen käytännöllistä käsikirjaa” (*Praktisk handbok i mangling och strykning*).⁷⁴

Kansan tuomion teema on vahvasti läsnä paitsi *Fyrenin* kaltaisessa pilalehdessä myös *Turun Sanomien* kaltaisessa ns. vakavasti otettavammassa lehdessä. *Turun Sanomat* julkaisi tammikuun alkupuolella 1906 jutun, jonka *Helsingin Sanomat* oli hieman aiemmin julkaissut, ilmiselvästi hyväksyen sen sisällön. *Helsingin Sanomien* nimimerkki Maalainen toi vailla minkäänlaisia varauksia esiin, että Falck ja Rosberg olivat kohtelunsa ansainneet ja suomettarelaisten valitukset asiasta olivat pelkkä ”silmänkääntötemppe”, jolla vain koetettiin halventaa perustuslaillista hallitusta. Maalaisen mukaan kyseessä oli ”kansan tuomio kahta laitonta hovioikeuden virkamiestä vastaan, jotka häikäilemättömyytensä kautta ovat erityisesti tulleet tunnetuiksi”. Hän antoi ymmärtää, että Falckin ja Rosbergin tuli oikeastaan olla tyytyväisiä, sillä:

⁷³ *Fyren* 18.11.1905, ”Stortvätten i Åbo”, 7. On epäselvää, miksi lääninsihteeri Hosiainov on piirroksessa kuvattuna ”kuivamassa”, vaikka hän lähteiden perusteella välttyi väkijoukon käsiin joutumiselta. Kenties kyseessä on piirtäjän väärinymmärrys tai ehkäpä Hosiainov on kuvassa piileskelemässä ”Venäjän kasarmin vintillä”, niin kuin Rafael Colliander oli pilkallisesti väittänyt hänen tehneen.

⁷⁴ *Fyren* 13.1.1906, ”Nyårs litteratur”, 12.

*Joka joutuu kansan tuomion alaiseksi ja saa häpeää kärsiä, täytyy pitää sen hyvänä ja kiittää onneaan kun pääsee pienellä selkäsaunalla.*⁷⁵

Nimimerkki Maalaisen mukaan ”käytyreit” ja ”ryssäläisyyden edistäjiä” olikin itse asiassa kohdeltu ”hellävaroin” ja korosti vielä, että tuskin yksikään, joka ”kansan tuomion” kohteeksi joutui, oli viaton.⁷⁶ *Turun Sanomat* ei tarvinnut kansan tuomiosta julistaakseen Maalaisen kaltaisten *Helsingin Sanomien* kirjoittajien tekstejä, vaan lehdellä oli omasta takaa nimimerkki Turkulainen eli Thorsten Renvall⁷⁷ joka ei myöskään säästellyt sanojaan hyökätessään Falckia ja Rosbergia vastaan. Renvall oli selvästi sitä mieltä, että Falckin ja Rosbergin ”jupakka” (tarkoittaen siis ilmeisesti suomettarelaiten vaatimuksia pahoinpitelijöiden saattamisesta rikosoikeudelliseen vastuuseen) oli perusteeton, koska hänkin, kuten *Helsingin Sanomien* kollegansa, oli sitä mieltä, että miehet olivat ansainneet kohtelunsa. Rosbergin ja Falckin jutusta ei pitäisi pitää melua, koska:

*Miksi väkisin pitää toittottaa maailmalle, että Suomen kansalla on ollut sellaisia virkamiehiä, että kansan itse on häpeällisesti täytynyt heitä rangaista.*⁷⁸

Falck, joka luki Renvallin kirjoituksen, lähetti vastauksensa *Turun Sanomille*. Falck kiisti ensinnäkin, että hän olisi luvannut kansalle eroavansa virastaan Turun hovioikeudessa, minkä väitteen Renvall oli esittänyt. Toiseksi, koska ”kansan rangaistus” oli seurausta Hohenthalin tuomitsemisesta kuolemaan, todisti Falck, että kansa (”se osa Suomen kansasta, joka ylvästelee vankimpana lakiemme pyhyiden turvana”, Falck kirjoitti ivallisesti) oli rangaissut häntä laittomasti täysin laillisesti teosta.⁷⁹ *Turun Sanomat* julkaisi Falckin kirjoituksen, mutta julkaisi sen yhteydessä Renvallin uuden kirjoituksen, jossa tämä hyökkäsi Falckia vastaan hyvin henkilökohtaisella tavalla. Siihen, että Falck kiisti luvanneensa kansalle erota, vastasi Renvall viittaamalla pilkallisesti suoraan Falckin koettelemuksiin väkijoukon käsissä:

*Tätä hän siis ei sanonut, kun hän lakon aikana vapisten ja tutisten ännkällen vastasi hänelle tehtyihin kysymyksiin. Nyt sen tiedämme. Mitä hän silloin höpersi, on useimmille varmaan yhdentekevää.*⁸⁰

Siihen, että Falck katsoi Hohenthalin kuolemantuomion olleen oikeutettu, Renvall vastasi kysymyksellä:

Rohkeneeko kukaan ihminen väittää, että Hohenthalin rikos siis oli kauheampi kuin kaikki ne murhat, joita vuoden 1826 jälkeen on Suomessa tehty?

⁷⁵ TS 6.1.1906, ”Juttu Rosberg & Falck”, 3. Alkuperäinen juttu julkaistu *Helsingin Sanomissa* 5.1.1906.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Thorsten Renvall oli luonnontieteilijä (ja senaattori Heikki Renvallin veli), joka tuli myöhemmin tunnetuksi heimosotien aikana johtaessaan retkikuntaa, jonka tarkoitus oli valloittaa Petsamo Suomelle. Renvallista ks. esim. Niinistö 2016, 69 ja eri kohdin.

⁷⁸ TS 9.1.1906, ”Ajatelkaa toki”, 2.

⁷⁹ TS 11.1.1906, ”Turun Sanomain toimitukselle”, 3.

⁸⁰ TS 11.1.1906, ”Vastaus”, 3–4.

Ajatukseen kansan tuomiosta liittyi oleellisesti käsitys siitä, että ”laittomat” virkamiehet oikeastaan ansaitsivat kohtelunsa. Kuvaava esimerkki tällaisista näkemyksistä oli nimimerkki Hippa Tuiretuisen kirjoitus *Turun Sanomissa*, jossa hän piti räökkäysjutun väkivaltaa luonnollisena seurauksena tuomarille, joka ei noudata virkavalaansa. Syy ja seuraus olivat kirjoittajan mielestä yhtä selviä kuin, että ryyppäämisestä tulee juovuksiin. Näin oli Hippa Tuiretuisen näkökulmasta kyse Rosbergin jutussa:

Joka itse tuomitsee lain mukaan, häntä myöskin laki suojelee, mutta joka ”lyö” lakia, häntäkin voidaan vuorostaan ”lyödä”. ”(sic) Ja silloin hänen pitäisi olla osaansa tyytyväinen. Mitä ihminen kylvää, sitä hän niittää!”⁸¹

Edellä mainittujen esimerkkien lisäksi tämä käsitys nostettiin esille *Turun Sanomien* pääkirjoituksessa otsikolla ”Oma syy” toukokuussa 1907, joskaan ”kansan tuomiosta” ei enää puhuttu. Lehti julisti seuraavaa erotetuista myöntövyysuuntaa edustaneista virkamiehistä, jotka pyrkivät takaisin virkoihinsa:

*Oma syy, jos heitä kylmästi kohdellaan ja tiepuoleen tyrkitään.*⁸²

Epäilemättä tällaiset näkemykset edustivat edelleen sitä samaa mentaliteettia, jolla Falckia ja Rosbergia vastaan suunnatut väkivallanteot oikeutettiin.

Perustuslaillisessa retoriikassa esiintyi myös maltillisempia puheenvuoroja⁸³, mutta niilläkin oli suuria vaikeuksia tuomita käytettyä väkivaltaa. Räökkäysjuttu saatettiin nähdä valitettavana ylilyöntinä, mutta silti huomio pyrittiin kääntämään myöntövyysuunnan ja venäläisen sortovallan harjoittamiin laittomuuksiin. Tässä kuvastui ehkäpä se, että perustuslailliset eivät halunneet himmentää suurta voittoa, laillisuuden palauttamista. Maltillisemmalle perustuslailliselle oli varmasti vaikeaa sulattaa se, että perustuslaillisuuden suuren voiton syytettiin tuoneen mukanaan laittomuuksia. Radikaalimmat perustuslailliset ja aktivistipiirit ratkaisivat moraalisen ongelman yksinkertaisesti: myöntövyysmieliset olivat rikkoneet lakia ja siten he ansaitsivat joutua lain suojeluksen ulkopuolelle. Lakia ”lyönyttä” oli lupa lyödä, kirjaimellisesti.

6. Päätäntö

Tämän tutkimuksen johdannossa esitettiin kaksi kysymystä: *kuinka suomalaisen puolueen taholta käytettiin räökkäysjuttua hyväksi retoriikassa ja miten perustuslailliset omassa retoriikassaan pyrkivät oikeuttamaan Falckiin ja Rosbergiin kohdistetun väkivallan?*

⁸¹ TS 10.6. 1906, ”Turun kirje”, 2–3.

⁸² TS 12.5.1907, ”Oma syy”, 2.

⁸³ Lehdistöistä tällaisia pehmeämpiä äänenpainoja ei tutkitun aineiston osalta juurikaan löydy, mutta eduskunnassa perustuslailliset kansanedustajat saattoivat pitää Turun tapahtumia ”ikävinä” tai ”surkuteltavina”, mutta tällöinkin huomio käännettiin melkein välittömästi myöntövyysuunnan rikkeisiin. Ks. esim. PTK I/1907, 362–363 (edustajien Pykälän ja Ahmavaaran puheenvuorot). Räökkäysjuttua kommentoitiin eduskunnassa suhteellisen paljon, mutta sen selostaminen on mahdollisen jatkotutkimuksen tehtävä.

Ensimmäiseen kysymykseen voidaan vastata siten, että suomettarelaiset kykenivät räökkäysjutun avulla luomaan eräänlaisen uuden viholliskuvan: ruotsinkielisen hienoston, joka korosti omaa perustuslaillisuuttaan, mutta käytännössä käyttäytyi kuin roskaväki. Räökkäysjuttu auttoi ruotsinkielisistä (ja vähemmässä määrin näiden nuorsuomalaisista liittolaisista) luotujen viholliskuvien vahvistamisessa suurlakon jälkeisessä tilanteessa, jossa kielikysymystä käytettiin puolueen omien rivien tiivistämiseen ja toisaalta kiilan työntämiseen ruotsinmielisten ja nuorsuomalaisten väliin. Huomionarvoista on (vaikkei se tämän tutkimuksen lehdistöaineistossa nousekaan esille), että tutkimuksen käsittelemänä ajankohtana käytiin Suomen ensimmäiset eduskuntavaalit (1907). Näissä vaaleissa kysymys ”oletko suomalainen vai ruotsalainen” oli suorastaan suomalaisen puolueen pääsanoma.⁸⁴ Tässä kontekstissa kielikysymys oli siis suomalaisen puolueen keskeinen teema ja räökkäysjuttu yksi väline sen korostamiseen.

Toiseen kysymykseen voidaan vastata ”kansan tuomion” teeman kautta. Kuvaamalla Rosbergin ja Falckin kohtelua ”kansan tuomioksi” perustuslailliset saattoivat järkeillä teon oikeutetuksi siitä huolimatta, että kyseessä oli laitton ja väkivaltainen teko. Koska Rosberg ja Falck myöntövyysmiehinä olivat perustuslaillisesta näkökulmasta rikkoneet lakia, esittivät perustuslailliset, että he lainrikkoina olivat lakanneet nauttimasta lain suojaa. Tämä antoi oikeuden rangaista heitä oman käden oikeudella.

Tämän tutkimuksen aikana on noussut esiin myös uusia kysymyksiä, joihin ei voida antaa suoria vastauksia, mutta jotka ovat pohtimisen arvoisia, ja joista olisi mahdollisen jatkotutkimuksen aineksiksi.

Eräs esille noussut kysymys on, kuinka tosissaan edellä esitetty retoriikka tulisi ottaa, ja kuinka tosissaan aikalaiset sen ottivat. Herää ajatus, oliko kyseessä aito pyrkimys yllyttää lukijat vihaan tai suoranaiseen väkivaltaan vastapuolta kohtaan vai oliko kysymys sittenkin jonkinlaisesta äärimmilleen viedystä höyryjen päästelystä. Varsinkin suomettarelaiden retoriikan kohdalla hyökkäävien sanankäänteiden taustalla vaikuttaa olevan pikemminkin turhautuminen kärsittyyn poliittiseen tappioon ja perustuslaillisen senaatin politiikkaan kuin halu vastata väkivaltaan väkivallalla. Suomettarelainen retoriikka kuvasi johdonmukaisesti perustuslailliset hyökkäävänä osapuolena ja ”omat” hyökkäyksen uhreina.

Suomettarelaisella puolella ei lähdeaineiston perusteella näytä esiintyneen yllytystä käyttää väkivaltaa vastapuolta kohtaan.⁸⁵ Sen sijaan osa edellä läpi käydyistä perustuslaillisista kirjoituksista suorastaan hekumoi väkivallalla. Tässä voi nähdä selkeän eron osapuolten välillä. Suomettarelaiset olivat valmiita käyttämään raakaa kieltä vastustajistaan, mutta he eivät näytä edes teoriassa ryhtyneen pohtimaan väkivallan käytön oikeutusta. Sen sijaan äärimmäisissä perustuslaillisissa puheenvuoroissa käytännön väkivalta oikeutettiin avoimesti. Toisaalta kyse oli myös osapuolten välisistä voimasuhteista. Suurlakon

⁸⁴ Tästä iskulauseesta ks. Salokorpi 1988, 98. Kuten Salokorpi toteaa, puolueen sanoma vaaleissa oli tehokas. Niin tehokas, että sille antoi tunnustusta kiihkeä poliittinen vastustajakin, nuorsuomalaisten Tekla Hultin.

⁸⁵ Ei edes huomiota herättävä karstulalaisten ”rotutaistelu”-adressi vaadi oikeastaan vastatoimia ”ruotsalaisia” kohtaan. Adressissa julistetaan vain toteavaan sävyyn, ”etteivät ruotsalaiset kykene enään (sic) tämän maan johtajiksi yhtä vähän myötä kuin vastoinkäymisessä”. Ruusuvaara 1907, 49.

jälkeen suomettarelaisten, hävinneen osapuolen olisi ollut epäviisasta vaatia laillisuudesta poikkeavia vastatoimia perustuslaillisia kohtaan. Sen sijaan perustuslaillisten, voittajien puolella oli varaa puolustaa jopa voittonsa äärimmäisiä puolia.

Toinen pohdinnan arvoinen kysymys on oikeastaan sellainen, jonka kautta tällainen tutkimus on relevanttia myös nykypäivän näkökulmasta. Se on kysymys väkivallan ja retoriikan suhteesta. Toisin sanoen voidaan kysyä, milloin vihaiset sanat johtavat väkivaltaisiin tekoihin. Rääkkäysjutun kannalta kysymys on olennainen, sillä tapauksessa kumpikin osapuoli käytti toisesta osapuolesta hyvinkin halventavaa kieltä. Kieltä, jonka hyvin voi kuvitella kiihottaneen vihaan vastapuolta kohtaan. Ja silti suomettarelaisten ja perustuslaillisten vihanpito suurlakkoa seuranneina vuosina jäi lähes pelkästään sananvaihdon tasolle niin Turussa kuin muuallakin.⁸⁶ Kiihkeästä yhteiskunnallisesta ilmapiiristä huolimatta ei syntynyt uusia rääkkäysjuttuja.

Loppujen lopuksi, vaikka suomettarelaisten ja perustuslaillisten välinen retorinen vihanpito oli sellaista, että sen olisi voinut kuvitella jättävän hyvinkin syvät haavat osapuolten välille, niin jyrkkä kielenkäyttö ei estänyt varsin nopeaa sovintoa. Jo vuonna 1908 suomalainen puolue, nuorsuomalainen puolue ja ruotsalainen kansanpuolue päätyivät yhteiseen hallitukseen, Hjeltin senaattiin. Ja kymmenen vuotta myöhemmin, niin suomettarelaiset, nuorsuomalaiset kuin ruotsinmieliset seisoivat yhteisessä valkoisessa rintamassa punaisia vastaan suhteellisessa sovussa. Rääkkäysjuttu ja sen yhteydessä käyty vihanpito unohtuivat uusien historiallisten tapahtumien alle. Yhteinen vihollinen yhdisti.

---

⁸⁶ On kuitenkin mainittava, että yksi huomattava poliittinen väkivallanteko tapahtui Turussa suurlakon jälkeisinä vuosina ennen ensimmäistä maailmansotaa. Hovioikeuden presidentti, suomettarelainen Valde Hirvikanta murhattiin vuonna 1911. Ruotsinkielisten sanomalehtien syytettiin kirjoituksillaan olleen luomassa murhaan johtanutta ilmapiiriä. Hirvikannasta ja tämän murhasta ks. esim. Lento 1979, 79–94.

Lähdeaineisto

Lyhenteet

HS=Helsingin Sanomat

PTK=Eduskunnan pöytäkirjat

SWL=Suomalainen Wirallinen Lehti

TS=Turun Sanomat

UA=Uusi Aura

US=Uusi Suometar

ÅT=Åbo Tidning

ÅU=Åbo Underrättelser

Alkuperäislähteet – kirjallisuus

Colliander, Rafael: Erinringar från Storsträjken i Åbo 19 31/X -6/XI 1905. Åbo 1906. Åbo Tidning [Colliander 1906a]

Colliander, Rafael: Muistelmia suurlakosta Turussa 19 31/X- 6/XI 05. Turku 1906. Åbo Tidning. [Colliander 1906b]⁸⁷

Ruusuvaara, Aksel Werner: Maaliskuun 25. päivä 1907. Turku 1907. Omakustanne.

Toimitetut teokset

Aspelin-Haapkylä, Eliel: Kirovuosien kronikka. Eliel Aspelin-Haapkylään päiväkirja v.1905–1917. Toim. Eero Saarenheimo. Helsinki 1980. SKS.

Åkerman, Daniel Woldemar: Muistelmia. Toim. Pentti J. Voipio. Helsinki 1993. D. W. Åkermanin sukutoimituskunta.

Tutkimuskirjallisuus

Engman, Max: Kielikysymys. Suomenruotsalaisuuden synty 1812–1922. Alkuteos: Språkfrågan. Finlandssvenskhetens uppkomst 1812–1922 (2016). Suom. Kari Koski. Helsinki 2018. Svenska litteratursällskapet i Finland.

---

⁸⁷ Collianderin teoksesta käytetty suomennosta, josta käytettävissä on ollut sähköinen versio. Alkuperäinen ruotsinkielinen teos on ollut minulla lukusalilainassa, mutta koronasta johtuen siihen ei ole ollut mahdollista päästä käsiksi.

Keskisarja, Teemu: Vääpeli T:n tapaus ja muita kertomuksia suomalaisesta terroristista. Jyväskylä 2010. Atena.

Leino-Kaukiainen, Pirkko: Kasvava sanomalehdistö sensuurin kahleissa 1890–1905. Teoksessa Suomen lehdistön historia 1. Sanomalehdistön vaiheet vuoteen 1905, 421–615. Kuopio 1988. Kustannuskiila Oy.

Lento, Reino: Sellaista oli elämä vuosisadan vaihteen Turussa. Porvoo 1979. WSOY.

Maijala, Minna: Kultakauden maanalainen vastarinta. Helsinki 2017. Otava.

Niinistö, Jussi: Heimosotien historia. Helsinki 2016 (2. painos). SKS.

Polvinen, Tuomo: Valtakunta ja rajamaa. N. I. Bobrikov Suomen kenraalikuvernöörinä 1898–1904. Porvoo 1984. WSOY.

Salokorpi, Hannu: Pietarin tie. Suomalainen puolue ja suomettarelainen politiikka helmikuun manifestista 1899 Tarton rauhaan 1920. Helsinki 1988. SHS.

Soikkanen, Timo: Turun poliisi 200 vuotta. Osa I, suomalaisen poliisin synty ja Turun poliisilaitos 1816–2016. Turku 2016. Lounais-Suomen poliisilaitos.

Suodenjoki, Sami: Suurlakon riitaisa yksimielisyys. Teoksessa Kansa kaikkivaltias. Suurlakko Suomessa 1905, 101–120. Toim. Pertti Haapala, Olli Löytty, Kukku Melkas & Marko Tikka. Helsinki 2008. Teos.

Tikka, Marko: Mitä tapahtui? Teoksessa Kansa kaikkivaltias. Suurlakko Suomessa 1905, 15–41. Toim. Pertti Haapala, Olli Löytty, Kukku Melkas & Marko Tikka. Helsinki 2008. Teos.

Vares, Vesa: Suurlakon häviäjät. Teoksessa Kansa kaikkivaltias. Suurlakko Suomessa 1905, 349–367. Toim. Pertti Haapala, Olli Löytty, Kukku Melkas & Marko Tikka. Helsinki 2008. Teos.

Vares, Vesa: Varpuset ja kyyhkyselä. Nuorsuomalaisuus ja Nuorsuomalainen puolue 1870-luvulta vuoteen 1918. Helsinki 2000. SKS.

Vitushnovskaja-Kauppala, Marina: Terijoen laukausten pitkä kaiku. Mihail Herzensteinin murha toisen sortokauden taustalla. Helsinki 2016. SKS.

Aikakaus- ja sanomalehtilähteet

Fyren

Helsingin Sanomat

Kaiku

Suomalainen Wirallinen Lehti

Turun Sanomat

Uusi Aura

Uusi Suometar

Åbo Tidning

Åbo Underrättelser

Luettelo sanomalehti- ja aikakauslehtiartikkeleista

Fyren 18.11.1905 nro 47, ”Stortvätten i Åbo”, 7. ([Kansalliskirjasto](#))

Fyren 13.1.1906 nro 1–2, ”Nyårslitteratur”, 12. ([Kansalliskirjasto](#))

Helsingin Sanomat 23.7.1905 nro 168, ”Kirje Helsingistä”, 4–5. ([Kansalliskirjasto](#))

Helsingin Sanomat 5.1.1906 nro 3, ”Juttu Rosberg & Falck”, 3. ([Kansalliskirjasto](#))

Kaiku 1.2.1907 nro 13, ”Poliisirettelöt”, 2–3. ([Kansalliskirjasto](#))

Sosialisti 26.9.1906 nro 132, ”Tietämättömien oppineiden hyökkäysten johdosta”, 1–2. ([Kansalliskirjasto](#))

Suomalainen Wirallinen Lehti 26.2.1903 nro 47, ”Virallinen osasto”, 1. ([Kansalliskirjasto](#))

Suomalainen Wirallinen Lehti 12.3.1907 nro 60, ”Keisarillinen Turun Hovioikeus”, 1. ([Kansalliskirjasto](#))

Turun Sanomat 25.7.1905 nro 169, ”Surullisen kuuluisia sanomalehtimiehiä”, 2. ([Kansalliskirjasto](#))

Turun Sanomat 13.10.1905 nro 238, ”Lennart Hohenthalin juttu Turun hovioikeudessa”, 4. ([Kansalliskirjasto](#))

Turun Sanomat 5.12.1905 nro 277, ”Patriarkallinen kokous”, 2. ([Kansalliskirjasto](#))

Turun Sanomat 6.1.1906 nro 302, ”Juttu Rosberg & Falck”, 3. ([Kansalliskirjasto](#))

Turun Sanomat 9.1.1906 nro 303, ”Ajatelkaa toki”, 2. ([Kansalliskirjasto](#))

Turun Sanomat 11.1.1906 nro 305, ”Turun Sanomain toimitukselle/ Vastaus, 3–4. ([Kansalliskirjasto](#))

Turun Sanomat 28.1.1906 nro 320, ”Suurlakon jälkikaikuja”, 1–2. ([Kansalliskirjasto](#))

Turun Sanomat 10.6.1906 nro 428, ”Turun kirje”, 2–3. ([Kansalliskirjasto](#))

Turun Sanomat 12.5.1907 nro 702, ”Oma syy”, 2. ([Kansalliskirjasto](#))

Uusi Aura 31.10.1905 nro 253A, ”Puhataanko yleislakkoa Suomeenkin”, 1–2. ([Kansalliskirjasto](#))

Uusi Aura 8.11.1905 nro 254, ”Uuden ajan koitto Suomessa”, 2–3. ([Kansalliskirjasto](#))

- Uusi Aura 8.11.1905 nro 254, ”Yleislakko Turussa”, 3–4. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 9.11.1905 nro 255A, ”Yleislakosta Turussa”, 2–3. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 14.11.1905 nro 130, ”Totuuden nimessä”, 1. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 21.11.1905 nro 265, ”Kansalaiskokous Palokunnantalossa”, 3–4. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 24.12.1905 nro 294, ”Lähetystö senaatin jäsenten luona”, 5. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 4.1.1906 nro 1B, ”Maalaismoukan mietteitä”, 1–2. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 1.2.1906 nro 13A, ”Hovioik. asessori Rosbergin”, 4. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 4.2.1906 nro 28, ”Kirje Turusta”, 4–5. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 23.2.1906 nro 44, ”Ruotsalaisen kulttuurin kukkasia”, 1. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 7.4.1906 nro 81, ”Turun hovioikeus”, 3. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 12.5.1906 nro 108A, ”Nimenmuutoksia”, 3–8. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 7.6.1906 nro 127, ”Julkeata kieräilemistä”, 2. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 27.9.1906 nro 222, ”Muut lehdet”, 3. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 16.12.1907 nro 291A, ”Kirje Turusta”, 3–4. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Aura 3.2.1907 nro 29, ”Kirje Turusta”, 3–4. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Suometar 9.11.1905 nro 256, ”Yleislakko maaseutukaupungeissa”, 5. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Suometar 18.11.1905 nro 264, ”I.V.S”, 2. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Suometar 29.12.1905 nro 297, ”Avoin kirje Herra Prokuraattori Julius Grotenfeltille”, 2. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Suometar 8.6. 1906 nro 129, ”Perustuslaillisten” laillisuus kaikessa loistossaan”, 2. ([Kansalliskirjasto](#))
- Uusi Suometar 27.4.1907 nro 96, ”Järjestyksenvalvojamme”, 2. ([Kansalliskirjasto](#))
- Västra Finland 8.11.1905 nro 87, ”Generalsträjken i Åbo”, 2–3. ([Kansalliskirjasto](#))
- Åbo Tidning 8.11.1905 nro 297–304, ”Generalsträjken i Åbo”, 2–4. ([Kansalliskirjasto](#))
- Åbo Tidning 28.1.1906 nro 23, ”Då assessor A. W. Rosberg insulterades”, 2–3. ([Kansalliskirjasto](#))
- Åbo Underrättelser nro 22, ”Åbo hofrätt”, 2. ([Kansalliskirjasto](#))
- Åbo Underrättelser nro 26A, ”Undersökning i Rosbergiska målet”, 2–3. ([Kansalliskirjasto](#))

Asiakirjalähteet

Valtiopäivät v. 1907. Pöytäkirjat I. Valtiopäiväin alusta kesäkuun 8 päivään. Helsinki 1907. Helsingin Uusi Kirjapaino Osakeyhtiö. [PTK I/1907]

Valtiopäivät v. 1907. Pöytäkirjat IV. Lokakuun 11- marraskuun 2 päivään. Helsinki 1908. Helsingin Uusi Kirjapaino Osakeyhtiö. [PTK IV/1907]

Internetosoitteita

Eduskunnan digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000:

<https://avoindata.eduskunta.fi/#/fi/digitoidut/>

Kansalliskirjaston digitoidut aikakauslehdet:

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/search?formats=JOURNAL>

Kansalliskirjaston digitoidut sanomalehdet:

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/search?formats=NEWSPAPER>

Tieteen termipankki:

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu>